

VEDEŽ
CASOPIS
za šolsko mladost.

Tečaj III. V četrtek 22. velk. serpana (avgusta) 1850. **List 34.**

Blagoserčni ribič.

Poslovenil J. N.

Ribič pri potočecu sedi,
S ternkom hoče ribo vjeti;
Al ves dragi dan zastonj loví,
Riba noče obviseti.

Glej, zdaj pa zmajala se je verv,
Drobna rib'ca obvisela,
Revica se zvija kakor červ,
Rada bi še dalj živela.

„Zlati ribič, oj! izpusti me,“
Je ubožica prosila,
„Spusti spet me v vodne valčke,
Da se bodem odgojila.“

„...Draga! to ne more se zgodit',
Ne pomaga nič prositi,
Ko bi hotel zdaj te izpustit',
Vtegnil bi se prevariti.“

„Oh! le, kak sim majhina, poglej,
Komaj trikrat založiti;
Spusti, spusti v vodo me torej,
Lahko me je pogrešiti.“

Pravi dobri ribič, govori:

„„Ker si tako mlada, mila,
In te še živeti veseli,
Bodeva smert preložila;““

„„Kedar pa odrasteš, da mi veš,
Spomni se obljube svoje,
Da mi prideš, kamor koli greš,
Na to mesto v roke moje!““

Kak vesela drobna ribica
Je v globino zdaj skočila,
Kak veselo mala plavarka
Zdaj po vodi je brodila!

In ob letu, glej, zares prispè,
Kot je ribču obljubila,
Ribica na staro mesto tje,
Kjer prostost je b'la dobila.

Ribič pa ji besedi takó:
„„Ker obljubo si spolnila,
Roka mjâ te — plavaj le prostó! —
Več ne bo se dotaknila.““

Zaklad v Ostrovskem gradu.

Povest.

Proti koncu sedemnajstega stoletja je živel na Silezovskem mlad človek po imenu Miklavž. Gostiv-

nico in drugo premoženje, ki ga je bil po očetu dobil, je kmalo zapravil. Tovarši, kateri so popred pri njem brez plačila dobro jedli in pili, so ga v nesreči zapustili. Miklavž si zdaj ves klavern glavo vbija, kako bi si pomogel. Nekega dne pride v njegovo gostivnico, ki je bila že na boben dana, doslužen vojak, ki je znal veliko povedati, med drugimi rečmi tudi od zakladov ali zakopanih denarjev v koroškem gradu po imenu „Ostrovica“. O času namreč, ko je kneginja Marjeta, imenovana „klepetulja“ (Maultasche), s svojo vojsko od grada do grada hodila in vse pokončavala, so ljudje svoje denarje, zlatino in srebernino v terdni Ostrovski grad nosili in skrivali? Marsikterega pa je smert prehitela, preden je svoj zaklad nazaj vzel, in tako je ostalo več zakladov zakopanih in zazidanih do današnjega dneva. Tako je pripovedoval stari vojak. Verno ga je poslušal naš Miklavž. Misel na Ostrovske zaklade ga ni več zapustila, tako da je ostanek svojega malega premoženja nazadnje v denar spravil, in se upanja poln na Koroško odpravil.

V Ostrovici je prebival o tistem času samo oskerbnik in nekoliko hlapcev. Miklavž v grad dosevši, pravi, da je kupec iz Nemčije, da so ga sovražniki iz domovine pregnali, in da si išče sreče po Koroškem. Prikupi se oskerbniku, kateri mu na enem koncu grada nemudoma stanico odkaže, in ga poslednjič celo za svojega pisarja vzame.

Zdaj pregleduje Miklavž skerbno kot za kotom, grebe skrivaj zdaj tukaj, zdaj tam, ali ne zasledi ne enega zaklada. Ko enega dne spet po pustih shrambah velikega grada tava in napise po zidu prebira, vgleđa pod enim napisom številki 5 in 8, in pod njima besede v nemškem jeziku, ki tukaj poslovence sledijo, namreč:

Če s peterko in osmerko znaš voliti,

Ti lahko je zlato ino strah dobiti.

Miklavž pa ni mislil na strah, ampak le na zlato. Neka skrivna moč priganja odslej omamljenca, se k shrambi vračati in napise vganjati. Zares pride

kmalo z orodjem, da bi zid razkopal, ki je na tem kraju pod kladvom bolj od drugod bobnel.

Grajska družina odide k svetemu Vidu na praznik, Miklavž pa, si željo spolniti, ostane doma. Družini se ni to nič čudno zdelo, ker je bil Miklavž vedno zamišljen in sam za se, tako da so mu bili „pusti Nemeč“ nadéli. — Nemoten razkopuje zdaj zid. Ali kdo popiše strah, ko se zid razsiplje, in on v votlini kosti mertvega stoječega človeka zagleda. Kakor da bi ga bile pošasti dervile, zbeži Miklavž in se ne upa več mescev na imenovani kraj nazaj. Ali človeška lakomnost premaga vsako boječnost; namesto da bi si bil Miklavž po pogledu mertvaških kosti minulost vsega, kar je človeško, k sercu vzel, in da se bodo na unem svetu le človekova dobra dela štela, zdrobí mertvaške kosti, misleč, da bode potem morebiti do zaklada kako znamenje dobil.

Hrepeneč grebe po prahu, razgreba kosti; ali ničesa ne najde, in ker se je že stemnilo, zbeži v drugo še bolj strahoma v svojo stanico. Prevelikega straha do dobrega zbolí. Grajski oskerbnik in njegova žena mu bolnemu strežeta. Ozdravljenemu je pravil oskerbnik, da je v bolezni vedno od mertvaških kosti in pa od zakladov blodil, večkrat pa tudi zakričal: „Pet in osem!“ — kar je bilo vsim nevganljiva zastavica. — Miklavž molčí, in neče nikomur svoje skrivnosti razodeti.

Ko se ozdravi, ga vleče lakomnost na denar vnovič do skrivnega kraja. Zmiraj ste mu pred očmi številki 5 in 8. Vse kamne je preštel, po vsih stenah terkal, tukaj v zid, tam v tla luknjo naredil — vse zahman (zastonj). Mine veliko let, Miklavževa glava se pobeli, ali hrepenenje po zakladih še ni potihnilo. Primeri se, da nekega dne že sivček stolpe (turne) šteje, katerih je grad veliko imel. In glej, ko Miklavž od kraja do petega prišteje, zapazi, da ima njegov zid osem vréz ali zaréz.

Ta najdba ga iz nova spodbode, zaklad zasledovati. Mahoma se vleče stolp preiskovat. Vidi, da je pri tleh ves prazen, tla pa z rezanim kamnom po-

krita. Miklavž terka po kamnih — na enih krajih bobni, kakor da bi bilo spodaj votlo. Komaj čaka noči, da bi tla razkopal. Z leščarbo in orodjem se splazi proti polnoči v stolp. Strahoma in nagloma se loti svojega dela. Vzdiguje kamne in najde pod njimi praznino. Grebe, grebe, in koliko veselje! — kmalo vzdigne težko posodo. Miklavž razbije pokrov, in zlato se mu nasproti zablesketa. Še z večjim poželenjem koplje globokeje, in prikoplje do skrinjic polnih zlata in dragotín.

Tako spehoma in čez nemoč znaša Miklavž zaklade v svojo stanico, da je bil ves moker. Nato pospravi, kolikor more, po stolpu, in se verne derhtëč v stanico si oči nad obilnem bogastvom past. Ko pa posodo in skrinjice odpre, najde v eni zadnjih pergamenasto pismo z besedami:

„Si to bogastvo vsvojiti, sim vbil svojega lastnega brata in njegovo truplo v gradov zid zazidal. Zlata pa nisim bil vesel; zakaj kervava podoba vbitega brata se mi je celo v spanju prikazovala, in me povsod preganjala. Nad nevernike grem, da svojo pregreho s svojo kervjo operem, in si dušo rešim. Kdorkoli pa te zaklade najde, naj dobro pomisli, da se bode hudobi zapisal, ako se jih posluži; vse mora vbogaime dati, če ne, naj ga zadene prekletstvo, ki bode mene gnalo od dežele do dežele.“

Pismo je bilo podpisano z imenom:

Andrej Kolniški. *)

Drugo jutro so najdli Miklavža mertvega; pred kot ne, ga je mertud (božji žlak) zadel. V roki je še deržal pismo, na obrazu je bilo viditi prestrašenje in kes. — Živa duša se ni upala zlata in dragotín polastiti; oboje so dali Celovskemu samostanu.

J. Navratil.

Kratka slovnica slovenskega jezika.

§. 22. V. Vdelivne številnice.

Vdelivne številnice so, ktere odgovarjajo na praša-

*) Andreas von Kolnic.

nje po koliko na enkrat? po koliko vsaki-a-o? Samo v 1. in 4. sklonu se rabijo. Ako se pred temeljno številnico po postavi, je vdeljiva gotova; n. p. po eden, po dva prideta, po tri odidejo, vsaki ima po pet desetice na dan.

§. 23. VI. Ponavljavne številnice.

Ponavljavne številnice so, ktere odgovarjajo na prasanje kolikokrat? (ali kolikrat?), in povejo, kolikokrat se kaj ponovi. Izpeljejo se iz temeljnih, ako se tem -krat pridene; n. p. enkrat, dvakrat, trikrat, štirikrat, petkrat i. t. d. *)

Se dajo tudi v priloge spremeniti; n. p. enkraten, -tna, -tno, dvakraten, -tna, -tno i. t. d.

§. 24. VII. Vredivne številnice.

Vredivne številnice so, ktere odgovarjajo na prasanje kolikič? in povejo mesto ali red, v katerem kaj v misel vzamemo. Dobijo se iz rednih številnic, ako se tem na koncu č pridene; n. p. prvič, drugič i. t. d.

§. 25. Razdelinske številnice.

Razdelinske številnice so, ktere posamezne dele celih reči pomenijo, in so prav za prav imena; n. p.

$\frac{1}{2}$ polovica ali polovina **), $\frac{1}{3}$ tretjina, $\frac{1}{4}$ četertina, $\frac{1}{5}$ petina, $\frac{1}{6}$ šestina, $\frac{1}{7}$ sedmina, $\frac{1}{8}$ osmina, $\frac{1}{9}$ devetina, $\frac{1}{10}$ desetina, $\frac{1}{20}$ dvajsetina, $\frac{1}{100}$ stotina i. t. d.

Sklanjamo jih kakor imena s temeljnimi številnicami; n. p.

$\frac{2}{2}$ dve polovini, $\frac{3}{5}$ tri petine, $\frac{5}{26}$ pet šestindvajsetin.

§. 26. Nedoločivne številnice.

Nedoločivne številnice so:

dosti, malo, mnogo, nekaj, nekoliko, nič, veliko; nadalje: malokteri-a-o, marsiktero-a-o, mnogoteri-a-o, nekteri-a-o, nobeden ali noben-a-o, vsakteri-a-o, ves, vsa, vse.

*) Namesto „krat“ se sliši tudi „pot“; n. p. enpot namesto enkrat i. t. d. Ravno tako: „prvi pot“ namesto „prvikrat“ ali „prvič“ i. t. d.

**) Večidel se rabi beseda „pol“ ali „pôli“, ki je nesklanjljiva.

Pervih sedmero se ne sklanja, druge se sklanjajo kakor priligi.*) Ves se glasi v 2. edinobrojnem sklonu: vsega, vse, vsega, v 1. višebrojnem pa vsi, vse, vsa; vsi drugi skloni se sklanjajo praviloma kakor priligi.

(Dalje sledi.)

Kaj je z mladimi drevesici drugo leto storiti?

Zdaj je treba vsa drevesica otrebiti, in jim postranske mladike gladko porezati.

Za jabelka in hruške je dobro, če se jim tudi verhovi do petega najboljšega popka porežejo, toda nož se mora na drugo stran popka nastaviti, in sprek nad popkom verh odrezati, da mladika iz njega ravno šibo požene. To pa velja le pri jabelkih in hruškah. Orehom, kostanju in drugim drevesicem se ne smejo verhovi rezati, sicer bi se sušiti začeli, ker imajo velik steržen in mehke les. Po tem se drevesica večkrat okopajo in oplevejo. V suši se jim mora prilivati.

Pregovori.

Ni bolj praznega človeka memo tistega, kateri je sam sebe poln.

Boljše je lačen zaspati, kakor z dolgmi vstati.

Danes hudo navado veliko ložej premagaš kakor jutri.

Če bedak svojo obleko tudi z zlatom obšije, vendar ostane bedakova obleka.

Hudobnež je kakor ogel, če ravno ne gori, pa vendar počerni.

Ko bi mladeneč vedel, stavec zamogel in lenuh hotel, bi nič dobrega na svetu ne bilo, kar bi se ne zgodilo.

Darila se lahko pozabijo, dobrote nikdar.

Kdor strasti prizanese, čednost kaznuje.

*) „Mnogo“ se sme tudi po prilogovo sklanjati; n. p. mnogi-a-o.

Šestnajsto pismo.

Prijatelj vabi prijatla na napravljene veselice.

Ljubezniv prijatelj!

Znano Ti je, da sim letošnjo spomlad naš vertec okopal, zagrabil in lepo zasadil. Zdaj je vse v naj lepši rasti. Cvetlice vse cvetejo, drevje je koščato, in vse prav prijetno. — Namenil sim nekaj svojih ljubih prijatlov vkup povabiti in v nedeljo popoldan nekaj veselic napraviti. Ljubi Markec, Ti si pač moj prvi ljubček in dragi bratec, prosim Te, ne odreci mi, pridi v nedeljo po končani popoldanski službi k meni, da se skup veseliva. Tudi drugi bodo prišli, posebno Te bo neki dalni prijatelj zelo razveselil. Na vertcu v zeleni senčnici bomo malo južinali, se kaj prijateljsko pogovorili, in potem pa eno zapeli. Nazadnje sim pa še nekaj posebnega pripravil, pa Ti še zdaj ne povem, zato da boš bolj gotovo prišel. Pridi, pridi, ne bo Ti žal! Saj veš, da Te ljubim in rad pri sebi imam. Se zanesem, da boš gotovo prišel in razveselil

svojega

pravega prijatla

Miklavža.

V Srednjivasi 15. velk. Serpana 1850.

(Sedemnajsto sledi.)

Novice za mlade ljudi.

(**Poslavljenje.**) Svetli cesar so blagovolili Jožetu Gulinu, sodnemu strežniku v Senožečah, sreberni križ za zasluge podeliti, ker je letošnjo zimo z nevarnostjo lastnega življenja majorja Molnarja in njegovo rodovino iz zameta na Gabriku smerti rešil. Sreberni križ mu je bil 11. dan t. m. v Senožečah v sodni pisarnici vpricho veliko ljudi na blaga persa pripet.

(**Nasledki nevednosti.**) Soseske ali županije so dobile zdaj pravico, da smejo same čez se gospodariti, in si župane voliti. To je gotovo velika dobrota za nje. Hudobneži in nevedneži so pa začeli ljudi v nekterih krajih na

Kranjskem in Štajarskem podpihovati, in jim kvasiti, da bi bila to velika nesreča za nje. Priprosti ljudje so jim verjeli, in so se branili voliti. Zakaj? Zato, ker ne znajo brati in pisati, da bi se bili iz novic in spisov lahko sami prepričali, da je ta naprava le v njih blagor ali dobro. Mladenci slovenski! učite se pridno brati in pisati, da se ne bode kedaj tudi vam taka godila, da bi se napravam vstavljali, ki bodo v vaš prid.

(Slovensko izpraševanje.) V pondeljnik 19. t. m. se je začelo v Ljubljani veliko izpraševanje učencev kovaške in živinozdravniške šole, ki so se vsih nauk v milem maternem — slovenskem jeziku učili. Tako dobro odgovarjajo, da jih je le veselje poslušati.

Smešnica.

Prebivavci neke soseske na Kranjskem so se zavoljo jéza pravdali; eni bi bili radi novega, eni pa, da naj stari še ostane. Bil je dan za ogled odločen. Nasprotniki so se bili že sošli, ko sodnik pride, ki pa ni znal prav dobro po naše. Da se réči, zavoljo ktere je bil ogled, po nemški Wehre (beri: vére) pravi, to je vedel, ali po naše je ni znal imenovati. Češ, me bodo že razumeli, jo sproži: „No, ali bi radi novo, ali staro vero?“ — „Gospod! pri véri ostanemo še pri stari, toda jéz ali slap*) bi imeli radi nov, se oglasijo eni.“

Zastavica.

Star, le po imenu znan sim dnar,
Kter'mu staroznancu le še mar;
Če odščipneš rep, ostane sad,
Sladek, kisel ti prežene glad;
Zdaj če tudi rep odsekaš mi,
Mahoma se nov prikaže ti.

Асанка: Репа, репа, репа.

*) Slap je kraj, kjer voda pada, tedaj se tudi rabi tu in tam namesto besede „jéz“; prav za prav pa je slap nemški „Wasserfall.“ Ni nam tedaj treba novoskovanke „vodopad.“